

FINSK KRÖNIKA

1. INLEDNING

En beskrivning av kriminalpolitiken i ett land under en viss tid borde, för att ge en något så när riktig bild, innehålla uppgifter om ny och ändrad lagstiftning, om utvecklingen inom fångvårdsförvaltningen och kriminalvården, om den debatt som förts såväl inom vetenskapssamfundet som i offentligheten, samt om praxis och tendenser inom domstolsväsendet.

Om lagstiftningsarbetet i Finland rapporterar i det följande Lena Andersson, medan Ulla Mohell och Kari Vanhala går igenom det som skett inom fång- och kriminalvården. Kjell Sevön bidrar med mer allmänna kriminalpolitiska nyheter. Krönikan är sammanställd av Per Ole Träskman (som också översatt de andra författarnas bidrag från finska).

Trots den principiella, praktiska och "indiktatoriska" betydelse som domstolsavgörandena har, förbigås rättspraxis i denna krönika. Orsaken till detta är att ett referat av rättspraxis, för att vara meningsfullt, förutsätter en typ av analys som är alltför arbetsdryg och utrymmeskrävande.

Den senaste finska krönikan (skriven av Per Ole Träskman i samarbete med Tarja Pelinen) publicerades i denna tidskrift i maj 1993 (NTfK nummer 2 år 1993). Denna krönika omfattar vissa viktiga händelser i finsk straffrätt och finsk kriminalpolitik under tiden 1993-1995.

2. DEN FULLSTÄNDIGA REVIDERINGEN AV DEN FINSKA STRAFFLAGEN FORTSÄTTER

De lagar som ingick i den första fasen av totalrevideringen av den finska strafflagen trädde i kraft 1.1.1991. Dessa lagar gällde egendoms- och omsättningsbrott samt ekonomiska brott. Revideringen av de delar av strafflagen som gäller de särskilda brotten har numera nått den andra fasen. Våren 1995 godkände riksdagen (strax före nyval) de lagar som gäller ändring av strafflagen och vissa andra lagar och som tillsammans utgör den andra fasen av strafflagens fullständiga revidering (578-742/95). Dessa lagar trädde i kraft 1.9.1995.

De två första faserna av den fullständiga revideringen av strafflagen gäller mer än hälften av de cirka 40 kapitel som man uppskattar att den nya strafflagens speciella del kommer att omfatta. Härtill har den projektorganisation som arbetar med totalrevideringen av den finska strafflagen utarbetat förslag till cirka tio andra kapitel i den nya strafflagen.

I det så kallade *II paketet av totalrevideringen av den finska strafflagen*, som alltså trädde i kraft i september 1995, ingår bestämmelser som gäller krigsförbrytelser och brott mot humaniteten (11 kap.), landsförräderi och högförräderibrott (12 kap. och 13 kap.), brott mot politiska rättigheter (14 kap.), vissa brott mot offentlig myndighet och allmän ordning (16 kap.), brott mot liv och hälsa (21 kap.), allmänfarliga brott (34 kap.), informations- och kommunikationsbrott (38 kap.), arbetsbrott (47 kap.), miljöbrott (48 kap.) och brott som innebär kränkning av vissa immateriella rättigheter (49 kap.).

En av den totala strafflagsrevideringens generella målsättningar är att samla alla straffbestämmelser som har en straffskala som innehåller fängelse i strafflagen. Vid bedömningen av brottens grovhetsgrad har man försökt använda sig av en enhetlig grovhetsgradering och därtill har man eftersträvat att minska de skilda straffskalornas antal.

Den totala strafflagsrevideringens II paket innehåller tio nya kapitel i strafflagen och den regeringsproposition som innehöll de nya lagförslagen omfattade nästan 600 sidor. Det finns inte möjligheter att presentera de nya bestämmelserna i detalj i denna krönika. Det är

emellertid värt att nämna att revideringen också innehöll två kapitel som gäller arbetsbrott respektive miljöbrott. Motsvarande bestämmelser har inte tidigare ingått i strafflagen. Dessa kapitel tilldrog sig också under lagberedningen det största politiska intresset.

Samtidigt som II paketet av den totala strafflagsrevisionen trädde i kraft, alltså 1.9.1995, trädde också en annan ändring av strafflagen i kraft (743/95). Genom sistnämnda ändring tog man i bruk ett system med *straffansvar för juridiska personer*.

I Finland har man inte tidigare haft ett system med straffansvar för juridiska personer. I strafflagsprojektets förslag utgick man från att juridiska personer skulle kunna straffas både för arbetsbrott och miljöbrott. Som en konsekvens av en politisk armbrytning i riksdagen ändrades förslaget så att möjligheten att straffa juridiska personer för arbetsbrott föll bort. Då det gäller miljöbrott finns däremot denna möjlighet enligt SL 48:9.

Enligt de nya bestämmelserna om straffansvar för juridiska personer kan en sådan person dömas till en samfundsbot. Dess lägsta belopp är femtusen mark och dess högsta belopp fem miljoner mark. Ett samfund, en stiftelse eller en annan juridisk person kan dömas till samfundsbot om någon som hör till ett lagstadgat organ, eller annars hör till dess ledning, har varit delaktig i brottet eller tillåtit att brottet har begåtts, eller om i den juridiska personens verksamhet inte har iakttagits erforderlig omsorg och försiktighet för att förebygga brottet. Samfundsbot kan dömas ut också om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte kan dömas till straff. I lagen anges när ett brott anses vara begånget i den juridiska personens verksamhet samt de grunder som man skall fästa särskild vikt vid då man överväger att döma ut samfundsbot. En förutsättning för att döma ut samfundsbot är att allmän åklagare yrkat på detta.

Enligt lagen är utdömandet av samfundsbot beroende av (åklagarens och) domstolens prövning. Att denna påföljd har gjorts fakultativ och inte obligatorisk kan innebära att påföljden inte används särskilt mycket i praktiken, varvid reformen urvattnas. Hur reformen utfaller kommer därför att bero på vilken linje åklagarna och domstolarna väljer.

Detta skede kan samfundsbot användas, förutom då det gäller miljöbrott, som en påföljd för subventionsbedrägeri, subventionsmissbruk, marknadsföringsbrott, konkurrensbrott, företagsspioneri, missbruk av företagshemlighet, givande av muta i näringsverksamhet, häleribrott och regleringsbrott.

3. MINDRE LAGÄNDRINGAR SOM GÄLLER STRAFFLAGENS SÄRSKILDA DEL

De missbruk som inträffade i bankernas verksamhet under de s.k. "galna åren" under 1980-talet ledde till en ändring av strafflagen våren 1994. Härvid ändrades bestämmelserna om åtalsrätt för *missbruk av förtroendeställning* som riktat sig mot ett samfund under allmän övervakning. Ett sådant brott blev ett brott under allmänt åtal. Tidigare kunde en allmän åklagare väcka åtal för ett sådant brott utan åtalsanmälan av målsäganden (i praktiken vanligen en bank) bara ifall en synnerligen viktig allmän fördel krävde att åtal skulle väckas.

I praktiken var bankerna emellertid inte speciellt intresserade av att göra brottsanmälan och åklagarna å sin sida använde sig inte av den möjlighet de hade att bedöma att viktig allmän fördel krävde att åtal väcktes. Detta ledde till att man politiskt bedömde att det fanns en lucka i lagstiftningen som krävde åtgärder. Reformen innebar också att preskriptionstiden för väckande av åtal för brottet missbruk av förtroendeställning förlängdes. Detta kan förväntas få en stor praktisk betydelse då utredningen av ekobrott som känt vanligen drar ut på tiden.

Strafflagen ändrades sommaren 1994 så att *våldtäkt* inom äktenskapet blev belagt med

straff också i Finland. Tidigare kunde en våldtäkt mellan makar bara bestraffas som nödgande eller som misshandel. Enligt de nya bestämmelserna nämns inte heller förhållandet mellan gärningsmannen och kvinnan som en förmildrande omständighet. Våldtäkt är emellertid fortfarande enligt huvudregeln ett målsägandebrott. Utan åtalsbegäran av målsäganden kan allmän åklagare väcka åtal för en våldtäkt bara ifall en synnerligen viktig allmän fördel kräver att åtal väcks. Man ansåg att behovet att kriminalisera en våldtäkt inom äktenskapet var så uppenbart att reformen genomfördes som en särskild reform i snabb ordning. Det kan nämnas att en fullständigare revision av strafflagens bestämmelser om sedlighetsbrott förbereds inom strafflagsprojektet.

En ändring av strafflagens bestämmelser om *trafikfylleri* trädde i kraft 1.9.1994. Härvid sänktes gränsen för grovt rattfylleri till 1,2 promille och gränsen för fylleri i sjötrafik till 1 promille. Promillegränsen var i bägge dessa fall tidigare 1,5. Gränsen för rattfylleri förblev oförändrat 0,5 promille.

Enligt den nya lagen kan alkoholhalten i förarens blod fastställas ur utandningsluften i stället för att använda blodprov. På grund av misstanke om trafikfylleri har man tidigare varit tvungen att ta cirka 30 000 blodprov varje år. Man räknar med att man i framtiden blir tvungen att ta blodprov bara i cirka 20% av fallen.

I den senaste finska kröniken redogjorde Per Ole Träskman utförligt för de olika faserna i revideringen av straffbestämmelserna om *narkotika* (NTFK 2/1993, s. 128-130). Per Ole Träskman var ordförande för den arbetsgrupp inom strafflagsprojektet som beredde denna revidering. Som en del av totalrevideringen av strafflagen har bestämmelserna om narkotikabrott nu fått ett nytt innehåll. Bestämmelserna har flyttats till strafflagen och ingår där som kapitel 50. De nya bestämmelserna trädde i kraft 1.1.1994 (1304/93).

Ett narkotikabrott är enligt de nya bestämmelserna i SL 50 kap. olaglig tillverkning, införsel eller utförsel, transport, förmedling, innehav eller bruk av narkotika. De nya bestämmelserna innebar inte i detta avseende någon ändring av kriminaliseringens omfattning och inte heller av straffskalorna. För ett narkotikabrott är straffet högst fängelse i högst 2 år. Straffskalan för grovt narkotikabrott skärptes däremot genom att straffminimum höjdes från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Maximumstraffet för ett grovt narkotikabrott är fortfarande fängelse i högst tio år.

I det förslag som arbetsgruppen inom strafflagsprojektet hade utarbetat fanns det också en särskild bestämmelse om narkotikaförseelse. Enligt detta förslag skulle bli ett eget bruk av narkotika bestraffas som en narkotikaförseelse och straffet hade härvid begränsats till böter.

Den dåvarande justitieministern Hannele Pokka godkände emellertid inte att eget bruk av narkotika bara skulle bedömas som en förseelse, varför strafflagsprojektets förslag ändrades. De nya bestämmelserna om narkotikabrott innehåller inte heller någon bestämmelse som gäller ett lindrigt narkotikabrott (narkotikaförseelse). Bruk av narkotika skall alltså bestraffas som ett narkotikabrott med ett straff som är böter eller fängelse i högst två år. I regeringens proposition angående lagändringen och i det utlåtande som riksdagens lagutskott gav vid behandlingen av lagändringen (utskottsbetänkande 17/1992) betonas det emellertid att avsikten inte är att ändra straffpraxis. Straffpraxis har varit att straffet för bruk av narkotika vanligen är ett bötesstraff.

Bland de nya bestämmelserna i SL 50 kap. finns det också en specialbestämmelse som gäller åtgärdseftergift vid bruk av narkotika. För bruk av narkotika får åtal eftergift och domseftergift ske om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna har varit ägnad att försvaga den allmänna laglydnaden. Eftergift i fråga om åtal eller straff får emellertid också

ske om gärningsmannen visar att han (eller hon) har sökt sig till vård som godkänts av social- och hälsovårdsmyndigheterna.

Då riksdagen behandlade lagförslaget förutsatte den att ett fungerande system för att slussa narkotikamissbrukare till vård kan åstadkommas och att tillräckliga resurser reserveras för missbrukarvården. Riksdagen förutsatte också att man utreder möjligheterna att komplettera påföljdssystemet med en ny påföljd som ersätter straff med vård.

FN:s konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (sluten i Wien 1988) förutsätter att vissa gärningar som befrämjar narkotikabrott och finansiering av olaglig narkotikahandling kriminaliseras. Bland bestämmelserna i SL 50 kap. finns därför också en straffbestämmelse som gäller främjande av narkotikabrott samt en som gäller förberedelse till narkotikabrott.

I samband med revideringen av bestämmelserna om narkotikabrott kriminaliserades också s. k. *penningtvätt*. Detta skedde genom en ändring av bestämmelserna om häleribrott i SL 32 kap. Sedan de nya bestämmelserna om straffansvar för juridiska personer trätt i kraft 1.9.1995 kan samfundsbot dömas ut också för ett häleribrott.

4. FÖRSLAG SOM GÄLLER SÄRSKILDA BROTT UTARBETADE INOM STRAFFLAGSPROJEKTET

Strafflagsprojektets förslag till revidering av bestämmelserna om *sexualbrott* överlämnades till justitieministeriet i december 1993 (OLJ 8/1993). Den allmänna målsättningen i strafflagsprojektets förslag är att ge ett starkt skydd för den sexuella självbestämmanderätten. Enligt förslaget skulle man i strafflagens kapitel om sexualbrott ta in bestämmelser som gäller tvång av annan till samlag eller annan handling som i betydande grad kränker den sexuella självbestämmanderätten, sexuellt utnyttjande, samlag med barn, sexuellt antastande av barn och koppling. Bestämmelserna om våldtäkt skulle enligt förslaget gälla handlingar förövade av bägge könen och också homosexuella handlingar. Samlag med ett barn under 15 år skulle vara straffbelagt. Då det gäller samlag inom egen familj skulle skyddsgränsen vara 18 år. I detta nu är skyddsgränsen i allmänhet 16 år, eller då det gäller sexuella handlingar mellan två unga personer, 14 år.

Strafflagsprojektets förslag ledde sedan det kommit till offentligheten till en livlig diskussion. Detta berodde framför allt på att man i förslaget utgick från att bestämmelsen om incest skulle upphävas. Enligt förslaget skulle det inte vara ett brott då en förälder har samlag med sitt vuxna barn eller då två vuxna syskon har samlag med varandra, ifall samlaget är frivilligt och parterna annars är jämlika. Det var särskilt i religiösa kretsar som man starkt motsatte sig detta förslag.

Det som kritikerna inte förstod till fullo var att en dekriminalisering av incest inte automatiskt innebär ett nedsatt skydd för minderåriga barn mot sexuella övergrepp från en närstående anförvants sida. Sådana övergrepp kunde enligt förslaget fortfarande bli bestraffade som sexuellt antastande. Samlag med eller sexuellt antastande riktat mot en ung person under 18 år skulle fortfarande vara straffbelagt då gärningsmannen är en familjemedlem.

Skyddet mot sexuella övergrepp inom familjen skulle enligt förslaget därtill förstärkas genom att det också skulle gälla s.k. „nya familjer“. Det skulle inte göras någon skillnad mellan handlingar där parterna är ett barn och dess biologiska föräldrar (eller far/morföräldrar) respektive barn och andra personer som kan jämföras med föräldrar (eller far/morföräldrar) då sistnämnda personer bor i samma hushåll som barnet. Också ett sexuellt umgänge mellan fullvuxna personer som står i nära släktskap med varandra skulle vara

straffbelagt i sådana fall då gärningsmannen grovt missbrukat offrets beroende ställning, eller då fråga är om en annan gärning som kränker den sexuella självbestämmanderätten.

Strafflagsprojektet föreslår att den allmänna åklagarens åtalsrätt utvidgas då det gäller sexualbrott: de flesta brotten i kapitlet om sexualbrott skulle i framtiden underlyda allmänt åtal. I det revisionsarbete som pågår gällande förfarandet i brottmål (se OLJ 1/1993 och Jaakko Jonkka, Om den finska straffprocessreformen, NTfK 4/1995, s. 284-294), föreslås det att en domstol i en sak som gäller sexualbrott kan förordna ett rättegångsbiträde för målsäganden under förundersökningen och själva rättegången. Då målsäganden inte är part i rättegången kan man förordna en stödperson för henne (honom) under förundersökningen och rättegången.

Strafflagsprojektets förslag till revidering av bestämmelserna om sexualbrott har varit på remiss. Ett förslag till regeringsproposition utarbetas vid justitieministeriet.

Strafflagsprojektets förslag till revidering av bestämmelserna om *trafikbrott* förelåg klart i juni 1994 (OLJ 4/1994). I detta nu har bara de bestämmelser som gäller trafikfylleri intagits i strafflagen på ett konsekvent sätt för alla trafikformers del. I övrigt bestraffas olika trafikbrott enligt bestämmelser i skilda trafiklager – beroende på vilken trafikform det gäller. Strafflagsprojektet föreslår att de centrala bestämmelserna om trafikbrott för alla trafikformers vidkommande intas i strafflagen i ett särskilt kapitel om trafikbrott.

Grundbrottet i detta trafikbrottskapitel skulle vara äventyrande av trafiksäkerheten och detta brott skulle gälla vägtrafik, sjötrafik, tågtrafik och luftfart. Straffbelagt skulle vara ett uppsåtligt eller ett oaktsamt överträdande av en uttrycklig trafikregel eller trafikbestämmelse på ett sådant sätt som är ägnat att förorsaka fara för annan persons säkerhet. Bestämmelsen skulle inte kunna tillämpas om överträdelsen av regeln skulle vara ägnad att framkalla bara en ringa fara. Avsikten med denna begränsning är att eftersträva en sådan specificering av straffpraxis, att bara sådana trafikbrott som föranleder en abstrakt fara som inte är ringa, bestraffas med stöd av strafflagen. Ringa förseelser skulle bestraffas med stöd av bestämmelser i speciallagstiftningen.

Enligt förslaget skulle också bestämmelserna om trafikfylleri ingå i strafflagens kapitel om trafikbrott.

En proposition med förslag till bestämmelser om trafikbrott bereds i justitieministeriet med stöd av strafflagsprojektets förslag och de yttranden som införskaffats om förslaget.

Inom strafflagsprojektet har man också reviderat straffbestämmelserna om *hemfrid, privatliv och ärekränkning*. Strafflagsprojektets förslag förelåg klart i maj 1994 (OLJ 7/1994). De nuvarande bestämmelserna om brott mot hemfrid och ärekränkingsbrott är cirka 100 år gamla.

Enligt strafflagsprojektets förslag skulle följande områden åtnjuta hemfridsskydd: bostäder, fritidsbostäder och andra bebodda eller för boende använda utrymmen. Skyddet skulle också gälla bostadshusens trappuppgångar och gårdsplaner som utgör privat område. Hemfriden kan bli bruten genom att någon tränger sig in på hemfridsskyddat området eller gömmer sig där, samt därtill genom ljud, genom att någon kastar föremål in på området, genom obefogade telefonsamtal eller på något annat sätt som kan jämföras med dessa.

I den gällande strafflagen gör man skillnad mellan smädelse och förolämpning. Den som smädar påbörjar sanningalöst en annan ett bestämt brott eller ett visst slag av brott, eller en annan sådan handling som kan pådraga denne missaktning eller vara menlig för hans (hennes) näring eller utkomst. Lagen gör därtill skillnad mellan det fall att smädandet sker mot bättre vetande, respektive det fall att den som smädar tror sig ha rätt. Förolämpning är en ärekränkning som inte uppfyller kriterierna för smädelse.

I strafflagsprojektets förslag utgår man från att denna skillnad mellan smädelse och förolämpning upphävs. Det skulle bara finnas en grundform för ärekränkning samt en grov form av denna. Den skillnad i klandervärdhet som i övrigt kan finnas mellan olika slag av ärekränkning skulle beaktas vid straffmätningen. I förslaget utgår man från att den straffbestämmelse som gäller kränkning av privatlivets fred och som är från år 1974 i huvudsak skulle förbli oförändrad.

De nu gällande bestämmelserna om olovlig avlyssning och olovlig observation är från år 1972. Dessa bestämmelser är någorlunda lyckade. Strafflagsprojektet föreslår emellertid att det skydd som bestämmelserna ger delvis skulle utsträckas till områden utanför dem som är hemfridskyddade. I förslaget föreslår man däremot inte någon sådan förändring av det nuvarande rättslaget som skulle innebära att det är belagt med straff att avlyssna trafik över polisradio. Då avlyssningen är tekniskt sett enkel kan den inte förhindras genom en kriminalisering. Det finns inte heller tillräckligt med resurser för att upprätthålla en effektiv övervakning. I förslaget anser man att det rätta sättet för att få den olovliga avlyssningen av polisradiotrafiken att upphöra är att skydda denna trafik tillräckligt effektivt.

I februari 1993 förelåg strafflagsprojektets förslag till lagstiftning om *värdepappersmarknadsbrott* (OLJ 3/1993). Utgående från detta förslag utarbetas en regeringsproposition i ämnet (293/1994), som också avgavs till riksdagen. Enligt förslaget skall den straffbestämmelse som funnits i Värdepappersmarknadslagens 8 kap. om missbruk av förtrolig företagsinformation överflyttas till strafflagen. Denna straffbestämmelse skulle omfatta envar person som uppsåtligen missbrukar förtrolig företagsinformation. Enligt förslaget skulle man därtill i strafflagen inta en särskild bestämmelse om grovt missbruk av förtrolig företagsinformation. Maximistrafet för detta brott föreslås bli 4 år fängelse. Enligt förslaget skulle också en konstlad påverkan av kurserna vara belagd med straff. Enligt de nu gällande bestämmelserna i Värdepappersmarknadslagen är bara vissa av de förfaranden varigenom man kan påverka kurserna på ett konstlat sätt kriminaliserade. Dessutom föreslog man att en bestämmelse gällande information på värdepappersmarknaden skulle intas i strafflagen.

Regeringspropositionen angående värdepappersmarknadsbrotten hann inte behandlas av riksdagen före nyvalet 1995, varför den förföll. Et nytt försök att genomföra lagstiftningen sker under den nya riksdagen.

5. REFORMER AV PÅFÖLJDSSYSTEMET

Revisionen av strafflagens särskilda del närmar sig slutet. Tyngdpunkten i revisionsarbetet har därför flyttats över till revision av påföljdssystemet.

En provverksamhet med *samhällstjänst* har genomförts i delar av landet sedan början av 1991. Provverksamheten utvidgades till hela landet från och med 1 april 1994. Denna utvidgning gjorde slut på de jämlikhetsproblem som den regionala provverksamheten innebar.

Under det första året av provverksamheten påbörjade 93 dömda personer utföra samhällstjänst, under 1992 var antalet 170 och år 1993 487. År 1994, då provverksamheten med början den 1 april hade utsträckts till hela landet, inledde 1003 personer sin samhällstjänst. 1992 avbröts utförandet av samhällstjänst i 54 fall och följande år i 101 fall. (Se också avsnitt 7 nedan). Lagen som gäller en provverksamhet med samhällstjänst är i kraft till slutet av år 1996.

Ungefär två tredjedelar av de domar som lett till samhällstjänst är domar för rattfylleri. Att andelen rattfyllerister är så stor har kommit som en överraskning.

Då provverksamheten utsträcktes till hela landet blev det också möjligt att utföra fem tim-

mar samhällstjänst genom att tillgodogöra sig de tjänster som rusmedelsvården erbjuder. Detta befanns vara nödvändigt uttryckligen med tanke på det stora antalet rattfyllerister. Ett stort antal personer med alkoholproblem finns också t ex bland dem som dömts för egendomsbrott.

Inom strafflagsprojektet färdigställdes i augusti 1993 ett förslag som gäller *ungdomsstraff*. Utgående från detta förslag utarbetades inom justitieministeriet en regeringsproposition (251/1994). Denna regeringsproposition förföll emellertid då riksdagen inte lyckades slutbehandla den före riksdagsvalet våren 1995.

Ungdomsstraff är avsett att tillämpas som straff för sådana brott som idag leder till ett villkorligt fängelsestraff. Inom strafflagsprojektet pågår också ett revisionsarbete som gäller villkorligt straff. På uppdrag av den tidigare justitieministern Hannele Pokka genomfördes utredningsarbetet gällande ungdomsstraff emellertid separat, utan att invänta resultatet av arbetet med revisionen av villkorligt straff.

Det villkorliga straffet har kritiserats för att särskilt unga brottslingar inte uppfattar det som ett straff. En person som kritiserar de villkorliga straffen "citerar" ofta unga, som efter det att de dömts till ett villkorligt straff, konstaterar att "de fick inte nånting".

Enligt regeringspropositionen om ungdomsstraff kunde en person som begått brott då han varit under 18 år dömas till ungdomsstraff, ifall bötesstraff inte anses vara tillräckligt och vägande skäl inte heller talar för att ett ovillkorligt fängelsestraff utdöms. Ungdomsstraffet skulle utgöras av sådan samhällstjänst som anpassats för 15- till 17-åringar. Denna tjänst skulle bestå i minst 10 och högst 60 timmar arbete. I stället för vanlig tjänstgöring kunde den unga personen för-pliktas att delta i annan av de sociala myndigheterna ordnad verksamhet. En person som dömts till ungdomsstraff skulle därtill stå under övervakning under en tid som fastställs av domstolen, minst tre månader och högst ett år. Kriminalvårdsföreningen skulle ansvara för den praktiska verkställigheten av ungdomsstraff.

Den regeringsproposition som gällde ungdomsstraff förföll alltså. Detta var kanske lyckligt. En separatreform om ungdomsstraff hade varit problematisk med tanke på den totala revisionen av påföljdssystemet. I regeringspropositionen hade man bl a föreslagit att övervakningen av sådana unga som dömts till villkorligt straff skulle upphöra av ekonomiska skäl på grund av att tillbudsstående resurser inte tillät övervakning både av dem som dömts till ungdomsstraff och dem som dömts till villkorligt straff. Revisionsarbetet gällande villkorligt straff är emellertid på hälft och konkreta förslag till det villkorliga straffets kommande innehåll finns ännu inte. En gradering av olika påföljder kan mycket väl leda till att man föreslår att övervakning ånyo skall förenas med ett villkorligt straff.

Ett annat problem som anknyter till frågan om en gradering av olika påföljder är vilket straff som en sådan ung person skall dömas till som överträder de villkor som fogats till ungdomsstraff.

Om en person som dömts till ungdomsstraff lämnar utförandet av sin tjänst på hälft eller på något annat grovt sätt bryter mot villkoren för verkställigheten, skall enligt regeringspropositionen domstolen förlänga tiden för hans/hennes övervakning. Som ett alternativ till detta kan reseförbud utfärdas för hela övervakningstiden eller en del av den. Det tredje alternativet skulle vare att domstolen dömer den unga personen till ett straff som svarar mot den del av ungdomsstraffet som inte verkställts. Enligt regeringspropositionen skulle de straff som kommer i fråga härvid vara ett villkorligt straff förstärkt med tillägsböter eller ett kännbart bötesstraff.

Bägge dessa straff är emellertid just sådana straff som man ha ansett vara olämpliga för unga personer, eller med andra ord straff som man önskat ersätta med det nya ungdomsstraf-

fet. En ung person kan också, beroende på hans/hennes sociala bakgrund, uppfatta ungdomsstraffet och den övervakning som anknyter sig till ungdomsstraffet som en strängare påföljd än ett villkorligt straff som förstärkts med tilläggsböter. En överträdelse av villkoren för ungdomsstraffet och ett nytt straff i stället för detta kan härvid uppfattas som en ren vinst.

I framtiden blir det också nödvändigt att överväga vilket förhållandet mellan ungdomstjänsten (ungdomsstraffet) och samhällstjänsten skall vara. Samhällstjänst är inte ett straff som avsetts för unga. Man har ansett att en ung person inte förmår handla och ordna sitt liv enligt en sådan långtidsplanering som genomförandet av samhällstjänst förutsätter. En sådan principiell inställning kan försvaras och bibehållas bara om det också i praktiken finns en klar skillnad mellan ungdomstjänst och samhällstjänst. En inflation av samhällstjänst kan också visa sig utgöra en beaktansvärd risk. Samhällstjänst utdöms i detta nu som straff bara i sådana fall då straffet annars hade varit ett ovillkorligt fängelsestraff under åtta månader. Om "arbetstjänst" (i form av ungdomstjänst) också börjar användas som ett alternativ för villkorligt straff för unga finns det en risk för att samhällstjänstens straffvärde i relation till ett ovillkorligt fängelsestraff blir lägre.

Provverksamheten med samhällstjänst slutar vid utgången av 1996. Samhällstjänstens ställning inom påföljdssystemet skall härvid omprövas med stöd av de erfarenheter som man samlat.

I samband med revisionen gällande ungdomstjänst föreslog man också, för första gången, att det skulle regleras vilken betydelsen av *förlikning* är i den straffrättsliga rättsskipningen. Förlikningsverksamheten har i Finland expanderat, men bristen på explicit lagstiftning om förlikning har lett till osäkerhet. En förlikning som ingåtts mellan brottslingen och brottsoffret föreslogs utgöra en särskild grund för åtalshelfgift och domshelfgift. En sådan revision av lagstiftningen hade inneburit att ett yttrande som hittills bara funnits i lagförarbeten hade "upphöjts" till skriven lag. Men också till denna del förföll alltså lagförslaget.

Inom strafflagsprojektet har ett förslag till nya bestämmelser om *fängelse och villkorlig frigivning* färdigställts (OLJ 3/1994). Enligt förslaget skall maximum för fängelse på viss tid sänkas från tolv år till tio år. Vid fastställande av ett gemensamt straff är maximum i detta nu 15 år. Detta föreslås sänkas till 13 år.

Enligt förslaget skall fängelse på livstid bevaras. Enligt gällande rätt kan en person som avtjänar livstids fängelsestraff bli villkorligt frigiven bara genom ett beslut om benådning av republikens president. Strafflagsprojektet föreslår att villkorlig frigivning från ett fängelsestraff på livstid skall vara möjlig då minst tio år av straffet har verkställts. En livstidsfånge skulle emellertid inte kunna bli försatt i frihet om han/hon anses vara synnerligen farlig för annan persons liv eller hälsa, eller om ett annat synnerligen vägande hinder finns mot frigivningen.

Ett annat viktigt förslag i strafflagsprojektets betänkande är ett avskaffande av *tvångsinrättning*. I Finland kan en återfallsförbrytare som bedöms vara synnerligen farlig och som gjort sig skyldig till visst i lag beskrivet våldsbrott dömas till internering i tvångsinrättning. En föruttsättning för internering är att han under de senaste tio år som föregått det aktuella brottet gjort sig skyldig till ett annat liknande brott. Beslutet om internering sker genom ett förfarande som har två faser. Domstolen som dömer för det nya brottet skall först ge ett positivt interneringsyttrande. Det slutliga beslutet om internering fattas härafter av fängelsedomstolen, ett administrativt specialorgan. Årligen har det funnits cirka 10 personer som internerats i tvångsinrättning.

I praktiken har de internerade placerats i vanliga fängelser, i en särskild flygel eller av-

delning av detta. Den största praktiska betydelsen av att någon blivit internerad i tvångsinrättning är att en sådan person inte kan bli villkorligt frigiven. Om en sådan person samtidigt med att han dömts till internering för våldsbrott också dömts till fängelse för andra brott, t ex egendomsbrott, utstår han också fängelsestraffet för sistnämnda brott i tvångsinrättningen. I praktiken har detta lett till att de straff som de internerade utstår i tvångsinrättning ofta blivit väldigt långa. Straffen för en person som internerats i tvångsinrättning har t ex ofta varit längre än straffet i straffanstalt för en person som dömts till fängelse på livstid. De personer som dömts till fängelse på livstid har i praktiken vanligen benådats då de utstått cirka tio till tolv år i fängelse.

Enligt gällande lag är det också möjligt att kvarhålla en person i tvångsinrättning efter det att den strafftid som domstolen fastställt har utlöpt. Denna möjlighet till förlängning har emellertid inte utnyttjats sedan slutet av 1970-talet.

Internering i tvångsinrättning har kritiserats redan en längre tid. Man har anfört att internering är mycket sträng och psykologiskt stigmatiserande påföljd. Påföljdens stränghet förstärks av att den dömde vet att det finns en möjlighet att förlänga verkställigheten också efter det att han/hon avtjänat hela den strafftid som bestämts i domen. I praktiken är strafftiderna för de internerade oskäligt långa.

Enligt strafflagsprojektets förslag kan man uppnå de syften som internering i tvångsinrättning har genom regler som gäller villkorlig frigivning. Den största praktiska betydelsen av att någon interneras i tvångsinrättning är att han/hon förvägras villkorlig frigivning. I betänkandet föreslås att man i stället för att internera en person som begått ett sådant våldsbrott som nu kan föranleda internering skall kunna förordna att den dömde i vissa fall skall utstå strafftiden till fullo i fängelse.

Också det förslag som strafflagsprojektet har utarbetat till regler om sammanräkning av straff skulle leda till att en återfallsförbrytare till fullo utstår straffet i straffanstalt bara i fall det gäller nämnda våldsbrott. Från fängelsestraffet för övriga brott skulle han/hon bli villkorligt frigiven då tre fjärdedelar eller halvdelen av straffet har verkställts i anstalt. Detta skulle förkorta strafftiderna.

I den senaste finska kröniken ingick en lång beskrivning av bruket av *villkorlig frigivning*. Denna beskrivning grundade sig på ett licentiatarbete som Tarja Pellinen hade utarbetat („Ehdonalaisen vapauden kehitys Suomessa”, 1991). Tarja Pellinen har också skrivit en artikel om detta i festskriften för Alvar Nelson (Skuldfrihet och ansvarslöshet. Helsingfors 1994).

I det förslag om villkorlig frigivning som utarbetats inom strafflagsprojektet har den praxis som utvecklats gällande villkorlig frigivning formulerats i skrivna lagbestämmelser. Villkorlig frigivning skulle emellertid inte längre vara beroende av en förvaltningsmyndighets prövning. I strafflagen skulle intas bestämmelser att en person som dömts till fängelsestraff på viss tid skall bli villkorligt frigiven då han/hon utstått två tredjedelar av straffet i anstalt. Ifall den dömde i fångvårds hänseende är en första gångs klient skall han/hon frigives villkorligt då halva strafftiden verkställts i anstalt. Som första gångs klient i fångvårdshänseende behandlas enligt förslaget en fånge som under de tre år som föregått brottet inte utstått fängelsestraff. I förordning skulle man bestämma hur man i detta fall bedömer att straff som personen ifråga har utstått utomlands. Avsikten är att ett straff som verkställts i ett annat nordiskt land, precis som nu, helt jämföras med ett straff i Finland.

Om den dömde vid tidpunkten för brottet eller brotten ännu inte fyllt 21 år skulle han enligt förslaget bli villkorligt frigiven sedan hälften av straffet verkställts. De fångar som förordnats att avtjäna sitt straff i ungdomsfängelse för brott som de begått innan de fyllt 21 år

blir i detta nu villkorligt frigivna då de utstått en tredjedel av straffet. För sådana unga brottslingar skulle förslaget innebära en skärpning.

Strafflagsprojektet föreslog också att man skulle avstå från övervakning då det gäller de villkorligt frigivna. En övervakning av nuvarande slag har bedömts vara ineffektiv. De resurser som nu används för övervakning av villkorligt frigivna föreslås bli dirigerade till socialt stödarbete och eftervård i frihet för sådana personer som frigetts från straffanstalt. Enligt förslaget skulle det inte heller längre vara möjligt att förklara den villkorliga friheten förverkad på grund av misskötsamhet. Bara ett sådant brott som begåtts under prövotiden och som av domstol bestraffas med ett villkorligt eller ovillkorligt fängelsestraff skulle kunna leda till ett förverkande av den villkorliga friheten och verkställighet av reststraffet.

Strafflagsprojektets förslag fick i offentligheten ett blandat mottagande. Man kritiserade att den längsta möjliga tiden för ett fängelsestraff på viss tid föreslogs bli sänkt. Också förslaget om villkorlig frigivning av fånge som dömts till fängelse på livstid debatterades. Men även förslaget att skärpa bestämmelserna om villkorlig frigivning då det gäller unga brottslingar kritiserades. Den specialställning som unga brottslingar har då det gäller verkställigheten av straff förefaller vara allmänt accepterad och något behov av att skärpa systemet menade man inte att det fanns i detta avseende.

Arbetet på att förnya straffsystemet då det gäller böter och vite fortsätter ännu inom strafflagsprojektet. I det regeringsprogram som utarbetades då den nya regeringen tillsattes våren 1995 förutsatte man att man utreder möjligheten av att dagsbotens storlek i framtiden fastställs utgående från den bötfälldes nettoinkomst (och inte som nu utgående från bruttoinkomsten). Fråga är om en långvarig tvistefråga. Den passus som nu intagits i regeringsprogrammet varslar om att diskussionen kring en reform av bötesystemet kommer att handla just om detta.

I den offentliga debatten har man däremot försummat att ta upp den verkligt allvarliga och viktiga frågan om förvandlingsstraffet för böter. Antalet fångar som utstår förvandlingsstraff för böter har ökat. Under 1990-talet har antalet bötesfångar fördubblats. Under de senaste åren har cirka 3000 personer årligen blivit intagna i fängelse för att utstå förvandlingsstraf för böter. (Se också avsnitt 7 nedan).

Antalet bötesfångar har ökat trots att antalet bötesstraff förblivit oförändrat. Detta är till en del en följd av den ekonomiska kris som Finland har befunnit sig i och den massarbetslöshet som drabbat landet. Det är uppenbart att det varit omöjligt för många bötfällda att betala sina böter på grund av ekonomiska svårigheter.

Enligt gällande regler skall böter som den bötfällda inte betalar förvandlas till fängelse. Den domstol som behandlar frågan har emellertid också möjlighet att avstå från att fastställa ett förvandlingsstraff om det finns särskilda skäl för detta. Fråga skall vara om skäl som anknyter till den bötfälldes personliga förhållanden och dessutom förutsätts att hänsyn till allmän laglydnad inte förutsätter att förvandlingsstraff utdöms. I praktiken har domstolarna emellertid använt sig av denna möjlighet att avstå från förvandlingsstraff mycket sällan. En orsak till detta är att förfarandet för fastställande av förvandlingsstraff är summariskt och att den bötfällda som saken gäller sällan infinner sig till förvandlingsförfarandet. Detta leder till att domstolen inte får kunskap om de personliga omständigheter som har lett till att den bötfällda inte betalat böterna.

Högsta domstolen har under de senaste åren gett vissa domar (med betydelse av prejudikat) vari man avstått från att fastställa ett förvandlingsstraff för böter på grund av att den bötfällda varit betalningsförmögen (HD 1993:110, HD 1993:111 och HD 1995:11). Det förefaller emellertid som om HD:s linje i dessa fall har varit att en eftergift av förvandlings-

straff för böter inte är möjlig på grund av hänsyn till de krav som allmän laglydnad ställer då den bötfälldes betalningsoförmåga är en följd av hans/hennes eget klandervärda handlande.

6. ETT FALL FÖR RIKSRÄTTEN

Kauko Juhantalo (centerpartiet) utnämndes i april 1991 till handels- och industriminister. Juhantalo hade privata intressen i olika bolag som inte haft någon större ekonomisk framgång. Bolagens sammanlagda skulder var cirka 30 miljoner mark. Flera av dessa skulder var till en och samma bank (SCAB). Under de första åren under 1990-talet gick också denna bank omkull.

1992 ifrågasatte man i riksdagen lagligheten av några av de handlingar som Juhantalo hade utfört som minister. I juni 1993 beslöt riksdagen att Juhantalo skulle åtalas för vissa handlingar. Ett åtal mot en minister behandlas i Finland vid riksrätten och åtalet utförs i detta fall (då riksdagen fattat beslut om att åtal skall väckas) av riksdagens justitieombudsman. Vid denna tidpunkt var Jacob Söderman justitieombudsman.

Enligt åtalet hade Juhantalo 1991 fått i uppdrag av Finlands Bank att i sin egenskap av handels- och industriminister utreda statens möjligheter att intervensera till förmån för en stor (statlig) industrikoncern, Tampella. De ekonomiska svårigheter som denna koncern hade kommit i utgörde ett stort ekonomiskt hot också för den tidigare nämnda banken (SCAB). I själva verket bidrog dessa svårigheter senare till att SCAB gick under. Enligt åtalet hade Juhantalo i sina förhandlingar med SCAB nämnt att han som minister kunde arbeta för och också påskynda försäljningen av Tampella, om SCAB som en gentjänst gav honom själv och hans bolag flera miljoner finska mark i lån.

Kauko Juhantalo dömdes av riksrätten 21.10.1993 bl a med stöd av strafflagens bestämmelser om tagande av muta. Riksrättens dom var ett år fängelse. Fängelsestraffet skulle emellertid vara villkorligt.

Att en minister åtalas för ministerbrott är ovanligt. Riksrätten är en specialdomstol som före Juhantalo-fallet bara verkat i tre tidigare fall.

Efter domen fattade också riksdagen beslut om att Juhantalo skulle avsättas som ledamot av riksdagen på grund av bristande anseende. Vid riksdagsvalet 1995 ställde Juhantalo emellertid ånyo upp som kandidat för centerpartiet. Han återinvaldes i riksdagen med ett stort personligt röstetal.

7. FÅNGVÅRD OCH FÄNGELSER

Den minskning av fångtalet som skedde i Finland med början 1977 fortsatte oavbrutet till 1989. Efter detta har förändringarna i fångtalet varit ganska obetydliga. Det dagliga *fångtalet* har varit följande:

År	Fångar i medeltal
1990	3441
1991	3467
1992	3511
1993	3421
1994	3275
1995	3248

År 1994 ankom sammanlagt 8711 personer till straffanstalterna för att utstå straff, d v s direkt ådömda fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter eller rannsakningsfängelse. Motsvarande antal var år 1995 7755.

Också om själva fångtalet har bibehållits relativt oförändrat har det skett förändringar i fångpopulationens sammanställning. Antalet fångar som skall utstå långa fängelsestraff har ökat, både då det gäller dessa fångars absoluta antal och deras relativa andel av alla fångar. Enligt en undersökning som görs årligen kan man observera följande förändringar i detta fall: 1989 var 26% av fångarna sådana som skulle utstå ett straff på minst två år fängelse. 1994 utgjorde dessa fångar 37% och 1995 38%. Även antalet fångar som utstår fängelse på livstid är ganska stort. 1 augusti 1996 var deras antal 46.

Också antalet fångar som dömts för våldsbrott har ökat. 1990 var andelen fångar som avtjänade ett straff för våldsbrott eller för rån cirka 33% av alla fångar som avtjänade straff en viss dag (1 oktober). Motsvarande andel 1994 var 45% och ett år senare 46%. År 1993 översteg antalet fångar som avtjänade ett straff för våldsbrott för första gången antalet fångar som avtjänade ett straff för egendomsbrott. Också antalet fångar som utstår ett straff som utdömts för sådana brott där narkotikabrott utgör huvudbrott har stigit. 1995 var närmare 8% av fångarna sådana som huvudsakligen dömts för narkotikabrott.

Andelen unga brottslingar och brottslingar som var förstagångs brottslingar inom fångvården minskade betydligt under 1980-talet och denna minskning fortsatte ännu i början av 1990-talet. Nu förefaller det som om utvecklingen har stannat eller vänt. I medlet av år 1995 utstod cirka 110 personer som var under 21 år straff i ett fängelse och antalet unga rannsakningsfångar var härvid cirka 40. Bland dessa fanns bara två flickor. Antalet fångar som var under 18 år var 15 juni 1995 14. Ett år senare var antalet 9.

Antalet utläningar i de finska fängelserna har stadigt ökat, men deras andel är fortfarande bara cirka 2,5%.

Antalet rannsakningsfångar har, först och främst på grund av ändrad lagstiftning om häktning, minskat. Under de två senaste åren har det emellertid ånyo funnits en viss tendens till ökning. Antalet rannsakningsfångar rör sig nu mellan 250 och 300. Däremot har antalet fångar som bara utstår ett förvandlingsstraff för böter ökat. Ökningen var klar fram till år 1994, men därefter har det funnits en tydlig tillbakagång. Detta framgår klart ut följande sammanställning:

År	Rannsaknings- fångar	Bötes- fångar
1990	372	95
1991	293	137
1992	263	189
1993	248	245
1994	259	221
1995	289	173

Matti Joukamaa, som verkar som överläkare vid sinnessjukhuset för fångar har genomfört en undersökning av hälsotillståndet hos finska fångar med stöd av ett material från år 1992. Enligt undersökningens resultat är 59% av fångar sjukligt beroende av alkohol, cirka 12% av andra rusmedel och cirka 15% av fångarna lider av en personlighetsstörning. Antalet

fångar som är beroende av alkohol eller andra rusmedel har ökat betydligt under det senaste decenniet.

Lagstiftningen om *verkställighet av straff* ändrades 1995. Dessa ändringar gällde bl a en fånges förpliktelser att utföra arbete eller annan verksamhet, möjligheterna att utstå straff i öppen anstalt, fånges rätt att upprätthålla kontakt med utomstående personer och fånges skyldighet att underkasta sig urin- och blåsprov.

1995 fanns det i Finland 7 centralfängelser, 9 länsfängelser, ett ungdomsfängelse och ett sinnessjukhus för fångar. De öppna anstalterna bestod av 7 öppna fängelser, 6 fängelseavdelningar och 9 arbetskolonier. Under de senaste åren har cirka en fjärdedel av fångtalet bestått av personer som utstår sitt straff i en *öppen anstalt*.

År	I öppen anstalt	% av fångtalet i medeltal
1990	868	25
1991	916	26
1992	853	24
1993	792	23
1994	791	24
1995	873	27

Provverksamheten med *samhällstjänst* inleddes år 1991 och utvidgades 1 april 1994 till hela landet. Den lag som gäller provverksamheten gäller till slutet av år 1996. Bruket av samhällstjänst som ett straff som ersätter ett ovilkorligt fängelsestraff på högst åtta månader har ökat snabbt. Det stora antalet personer som får samhällstjänst som straff i Finland, i jämförelse med de andra nordiska länderna, kan möjligen förklaras med att man i Finland länge hade väntat på en ny alternativ straffform. En annan förklaring är att samhällstjänst i Finland blivit en påföljd som i stor utsträckning används för rattfylleri. Antalet personer i fängelserna dömda för rattfylleri har också minskat.

Samhällstjänst som straffform 1991–1995.

	1991	1992	1993	1994	1995
Antalet utförda utredningar om lämplighet för samhällstjänst	256	501	1014	2970	5740
Samhällstjänst inlett	93	170	487	1003	2350
Avbrott	12	27	54	101	589
Slutförts	49	116	380	589	1698
I samhällstjänst 1 oktober	34	55	132	283	696
Huvudbrottet i den dom som lett till att en person inlett samhällstjänst var 1994 följande:					
Grovt rattfylleri, rattfylleri		70%			
Grov stöld, stöld		16%			
Grov misshandel, misshandel		4%			
Bedrägeri, förfalskning, förskingring		3%			
Annat brott		7%			

Den praktiska verkställigheten av samhällstjänst omhändertas av Kriminalvårdsföreningen. Denna förening har en centralbyrå och 21 regionala byråer.

8. VARIA OCH PERSONALIA

Kriminalvårdsföreningen, en offentlig förening som sköter flera av uppgifterna inom fri-vården, firade våren 1995 sitt 125-års jubileum. Kriminalvårdsföreningens föregångare, Fängelseföreningen i Finland, inledde sin verksamhet 1870. Cirka 100 år senare ändrades föreningens namn till Kriminalvård r.f. Genom en förordning som gavs 1975 fastställdes sedan att den nuvarande föreningen, Kriminalvårdsföreningen, skulle fortsätta arbetet.

Enligt regeringsformen i Finland skall justitieministern alltid vara en jurist. Hannele Pokka (centerpartiet) verkade som justitieminister 1991-1994. Då hon utnämndes till landshövding i Lapplands län, efterträddes hon av Anneli Jätteenmäki (centerpartiet).

I den regering som bildades efter valet 1995 ingick inte centerpartiet. Ny justitieminister blev Sauli Niinistö (samlingspartiet). 1995 utnämndes han till finansminister. Ny justitieminister blev Kari Häkäemies (samlingspartiet).

I det nya regeringsprogrammet som utarbetades våren 1995 intogs ett yttrande om att den fullständiga revideringen av strafflagen skall slutföras. I regeringsprogrammet betonas också att brottsoffrets ställning skall förbättras. Som ovan noterats skall enligt programmet också möjligheterna att fastställa dagsbotens storlek med stöd av den bötfälldes nettoinkomster utredas.

Teuvo Kallio, som varit kanslichef vid justitieministeriet, har pensionerats. Till ny kanslichef utnämndes Kirsi Rissanen. Hon är juris doktor och professor i handelsrätt vid Helsingfors universitet.

Risto Jalli som under lång tid har verkat inom fångvården utnämndes 1995 till chef för justitieministeriets allmänna avdelning. Anna-Katrina Grönholm, som också hon en lång tid har verkat inom kriminalvården, och därtill bl a varit finländsk redaktionssekreterare för NTFK sedan år 1979, har utnämnts till fängelsedirektör för fängelset i Konunsuo. Tapio Lappi-Seppälä, juris doktor och tidigare lagstiftningsråd vid Justitieministeriet, utnämndes till direktör vid Rättspolitiska forskningsinstitutet efter Patrik Törnudd som avgått med pension. Harri Palmén, straffrättsforskare och lagstiftningsråd vid Justitieministeriet samt mångårig sekreterare i den finska avdelningen av AIDP, dog hösten 1995.

Bland händelserna inom universitetsvärlden kan nämnas att Harri Vento med framgång har försvarat en doktorsavhandling vid universitetet i Rovaniemi om konkursbrott. Vid Helsingfors universitet har Jussi Pajuoja försvarat en doktorsavhandling, som kan hänföras till rättssociologins område, om otillräknelighet och sinnesundersökning av en tilltalad person som misstänks vara otillräknelig.

Per Ole Träskman, som varit professor i straff- och processrätt vid Helsingfors universitet sedan år 1975 (t.f. till 1980), har lämnat denna tjänst. Efter att en tid ha arbetat som lektor i Köpenhamn är han sedan sommaren 1995 professor i straffrätt i Lund.

9. KRIMINALVETENSKAPLIG FORSKNING

Ifråga om aktuella trender och tillskott inom kriminalvetenskaperna kan man notera att en lärobok i straffrättens allmänna läror publicerats på svenska av Dan Frände. En introducerande lärobok i straffrätt har därtill publicerats på finska av Ari-Matti Nuutila.

Dessa två böker är också så till vida anmärkningsvärda att bristen på aktuella läroböcker i straffrätt redan en längre tid har varit ett betydande problem i Finland. Detta har – underligt nog – inte hindrat att det i Finland hela tiden har förts en ganska livlig akademisk debatt

om olika straffrättsliga frågor. Med tanke på att de tillbudsstående resurserna i ett litet land som Finland är begränsade, har denna debatt också i ett internationellt perspektiv varit anmärkningsvärd.

Inom kriminologin har särskilt två områden uppmärksammats. Det ena området är offerundersökningar. Kauko Aromaa har under många år varit den ledande forskaren både då det gäller nationell finländsk offerforskning och komparativ offerforskning. Flera yngre forskare har sekunderat och glädjande nog har vissa av dem också utvecklat offerforskningen genom att inrikta sin forskning på ett annat sätt än den mer traditionella viktologin. Ett nytt konfliktparadigm har utvecklats.

Mest uppmärksamhet inom den allmänna debatten har emellertid undersökningarna av modern ekonomisk kriminalitet fått. Den kriminologiska forskare som i första hand kan nämnas då det gäller forskning av ekonomisk brottslighet under de senaste åren är Ahti Laitinen.

Det är i alla fall viktigt att fastslå att både "abolitionism" och "avvikelsesociologin" har en stark ställning inom det finländska forskarsamfundet. Institutionellt sett har "sociology of deviance" fått en etablerad status i och med den professur i sociologi, med avvikelsesociologi som specialområde, som inrättats vid Kuopio universitet. Innehavare av denna professur är Martti Grönfors.

Då man granskar trenderna inom den offentliga kriminalpolitiska debatten i Finland finner man att kraven på en strängare kriminalpolitik har ökat och blivit de dominerande. Detta gäller både massmedia och specifika partipolitiska ställningstaganden. Orsakerna till detta kan sökas i den allmänna utvecklingen i Finland. Det finska samhället har kännetecknats av en ekonomisk stagnation, en samhällelig strukturomvandling med polarisering och utslagning som kännpaka drag, och som en följd av allt detta, en ökande anomi. Till detta kommer en internationell integration, med allt det icke-önskade som en sådan innebär.

Mycket i den finländska kriminalpolitiska debatten har gällt en ökning av narkotikabrottsligheten och den organiserade brottsligheten. Ofta har fokus varit på „hotet från Öster”, dvs organiserad brottslighet med rötter i Ex-Sovjetunionen. Man har inte ens tvekat att ifrågasätta den politiska ledningens och tjänstemännens hotade integritet med anspelningar om att kontakter med prostituerade från Ryssland och Balkanländerna skapar ett beroendeförhållande till "Östmaffian".

Det finns inte något tvivel om att prostitutionen ökat i Finland under de senaste åren och därigenom också de problem som alltid är en följd av öppen prostitution. Det man kan kritisera är att ökningen i den offentliga debatten har getts överstora dimensioner. Detta fenomen har fått en sådan „god fiende-uppmärksamhet” som är utom all proportion. Detta har bl a bidragit till att uppmärksamheten har avletts från flera sådana samhälleliga problem och beslut som är viktigare.

Också etniska konflikter har blivit ett viktigt tema i Finland. Finland har varit och är fortfarande ett etnisk homogent samhälle med relativt få människor från andra land. Några incidenter med utlänningar involverade har tillspetsat attityderna mot främmande människor. Utan att önska det kan man förutse att också kriminalpolitiken och den kriminalpolitiska och straffrättsliga forskningen i Finland ställs inför nya utmaningar som en följd av landets ökade internationalisering.

Lena Andersson (Lagstiftningsråd, Justitieministeriet, Helsingfors)

Ulla Mohell (Överinspektör, Justitieministeriets Fångvårdsavdelning, Helsingfors)

Kjell Sevön (Jur. lic., Europaparlamentet, Bryssel)

Kari Vanhala (Överinspektör, Justitieministeriets Fångvårdsavdelning, Helsingfors)

Per Ole Träskman (Professor, Lunds universitet)